УДК 502.4:712.25:574.2
DOI https://doi.org/10.32846/2306-9716/2026.eco.5-68.44

ЕКОЛОГО-ПРОСВІТНИЦЬКА СТЕЖКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ПАРКУ-ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ «МЕЖИГІР'Я»

Сербенюк Г.А.[1,2] (orcid.org/0000-0001-9187-0623)
Паламарчук С.П.[1,2] (orcid.org/0000-0002-9083-6850)
[1]Національний університет біоресурсів і природокористування України
вул. Героїв Оборони, 13, 03041, Київ
[2]Парк-памятка СПМ загальнодержавного значення Межигіря
вул. І. Франка, 19, 07354, с. Нові Петрівці
svitpalamar@gmail.com; bojruw@ukr.net

Стаття присвячена комплексному дослідженню ролі еколого-просвітницької стежки як ефективного інструменту екологічної освіти та культури, збереження біорізноманіття на території парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Межигір'я». Актуальність цієї наукової проблеми зумовлена необхідністю зниження антропогенного тиску на заповідні об'єкти та потребою формування екологічної культури сучасного суспільства. У роботі детально аналізується стан природних комплексів парку, які інтегровані в регіональну екомережу та ідентифіковано ключові локації з високим рівнем видового різноманіття місцевої флори і фауни, зокрема рідкісних та червонокнижних видів. Науково обґрунтовано методичні підходи до проектування оптимального екологічного маршруту, який вдало поєднує ландшафтну привабливість із безпекою для вразливих екосистем. Визначено та охарактеризовано основні тематичні зупинки маршруту, орієнтовані на дослідження нагірних дібров, гідрологічних об'єктів та проведення занять з біоіндикації для студентів і відвідувачів парку. Особливу увагу приділено функціональному зонуванню території вздовж стежки, що дозволяє ефективно регулювати екскурсійні потоки й виділяти спеціальні «зони тиші» для збереження автохтонних видів. Визначено роль ключових інфраструктурних об'єктів прибережної зони, зокрема локації «Корабель на Дніпрі» (дебаркадер «Галеон»), як базової орнітологічної та гідрологічної зупинки маршруту. Доведено, що створення такого маршруту успішно трансформує рекреаційний простір парку в інтерактивне освітнє середовище, що безпосередньо сприяє охороні природи та реалізації загальної стратегії сталого розвитку об'єкта природно-заповідного фонду. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій для розвитку екотуризму в інших парках України. *Ключові слова:* еколого-просвітницька стежка, екологічна освіта, біорізноманіття, парк-пам'ятка «Межигір'я», природоохоронні заходи, сталий розвиток, заповідний фонд.

Environmental education trail as a tool for environmental education and biodiversity conservation at the «Mezhyhirya» park-monument of landscape art of National importance. Serbeniuk H., Palamarchuk S.

The article is devoted to a comprehensive study of the role of an ecological and educational trail as an effective tool for environmental education, culture, and biodiversity conservation in the "Mezhyhiria" Park-Monument of Garden and Park Art of National Importance. The relevance of this scientific problem is driven by the need to reduce anthropogenic pressure on protected areas and the demand for forming the environmental culture of modern society. The paper provides a detailed analysis of the state of the park's natural complexes, which are integrated into the regional ecological network, and identifies key locations with a high level of species diversity of local flora and fauna, including rare and red-listed species. Methodological approaches to designing an optimal ecological route that successfully combines landscape attractiveness with safety for vulnerable ecosystems are scientifically substantiated. The main thematic stops of the route aimed at researching upland oak forests, hydrological objects, and conducting bioindication classes for students and park visitors are identified and characterized. Particular attention is paid to the functional zoning of the territory along the trail, which allows for effective regulation of excursion flows and the allocation of special "zones of silence" for the conservation of autochthonous species. The role of key infrastructure objects in the coastal zone, particularly the location "Ship on the Dnipro" (the "Galleon" debarkader), as a fundamental ornithological and hydrological stop of the route is defined. It is proved that the creation of such a route successfully transforms the recreational space of the park into an interactive educational environment, which directly contributes to nature protection and the implementation of the overall sustainable development strategy of the protected area. The practical significance of the results obtained lies in the possibility of using the proposed recommendations for the development of ecotourism in other parks in Ukraine. *Key words:* ecological and educational trail, environmental education, biodiversity, "Mezhyhiria" Park-Monument, nature conservation measures, sustainable development, protected fund.

Актуальність дослідження. Екологічні стежки є одним із найбільш ефективних інструментів поєднання природоохоронної, еколого-освітньої, наукової та рекреаційної діяльності на територіях природно-заповідного фонду. Вони забезпечують безпосередній контакт відвідувачів із природними

© Сербенюк Г.А., Паламарчук С.П., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

екосистемами, сприяють формуванню екологічної культури, популяризації знань про біорізноманіття та принципи сталого природокористування, а також дозволяють регулювати рекреаційне навантаження шляхом організації впорядкованих маршрутів. Саме тому екологічні стежки розглядаються як один із ключових елементів сучасної системи екологічної освіти та природоохоронного менеджменту [1].

Історія створення екологічних стежок бере початок на початку XX століття у США, а вже у 1960-х роках вони набули поширення в країнах Балтії. В Україні розвиток екологічних стежок розпочався наприкінці 1980-х років і нині вони є невід'ємною складовою діяльності об'єктів природно-заповідного фонду. Значний внесок у розроблення теоретичних засад створення та функціонування екологічних стежок зробили Я. Т. Дідух, В. М. Єрмоленко, О. Т. Крижанівська, Л. М. Бабюк, С. Б. Шпуляр та інші вчені, які розглядали їх як ефективний засіб екологічної освіти, розвитку екологічного туризму, проведення наукових досліджень і збереження природної спадщини [2,3].

Сучасні підходи до функціонування територій природно-заповідного фонду передбачають гармонійне поєднання природоохоронної діяльності з екологічною просвітою та регульованою рекреацією. За таких умов екологічні стежки виконують не лише інформаційно-пізнавальну функцію, а й сприяють мінімізації негативного антропогенного впливу шляхом концентрації потоків відвідувачів на спеціально облаштованих маршрутах. Водночас вони створюють умови для проведення польових досліджень, моніторингу стану природних комплексів, екологічного виховання населення та практичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Особливої актуальності набуває створення екологічних стежок у межах новостворених об'єктів природно-заповідного фонду України. Одним із таких об'єктів є парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Межигір'я», створений у 2023 році. Територія парку вирізняється високою ландшафтною різноманітністю, поєднанням природних і антропогенно трансформованих екосистем, значним флористичним і фауністичним різноманіттям, а також унікальним розташуванням у прибережній зоні Київського водосховища. Тут представлені лісові, лучні, прибережно-водні та водно-болотні комплекси, які мають важливе природоохоронне, наукове та рекреаційне значення [4].

Попри значний природний потенціал території, питання організації сучасної еколого-просвітницької інфраструктури, зокрема розроблення науково обґрунтованої екологічної стежки, залишається недостатньо висвітленим у науковій літературі. Особливої уваги потребує створення маршрутів, які б не лише знайомили відвідувачів із природною та історико-культурною спадщиною парку, а й демонстрували процеси антропогенної трансформації природних комплексів, наслідки створення Київського водосховища, сучасний стан прибережних екосистем та необхідність їх збереження.

У зв'язку з цим актуальним є розроблення еколого-просвітницької стежки «Корабель на Дніпрі: шляхами екологічних трансформацій», яка поєднує природоохоронний, освітній, науковий та рекреаційний компоненти. Запропонований маршрут проходить через найбільш репрезентативні природні та антропогенно змінені ділянки парку, дозволяє простежити особливості функціонування екосистем Київського водосховища, ознайомитися з процесами трансформації природного середовища та оцінити сучасний стан біорізноманіття території [5].

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями.

Представлене дослідження безпосередньо пов'язане з реалізацією «Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України», затвердженого Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 26.07.2022 № 256, що покликане забезпечити баланс між розвитком туризму та охороною природних ресурсів. Обґрунтування проектування та функціонування еколого-просвітницької стежки у парку «Межигір'я» виступає практичним інструментом виконання вимог чинного законодавства, оскільки пропонує конкретну модель для відвідувачів, яка локалізує рекреаційний тиск, інтегрує сучасні цифрові засоби екоосвіти та гарантує збереження унікального біорізноманіття заповідного об'єкта.

Методологічне або загальнонаукове значення.

У праці наведені результати досліджень на прикладі конкретної заповідної території – науково-методичне обґрунтування створення та функціонування еколого-просвітницької стежки у парку-пам'ятці садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Межигір'я». Розроблена модель стежки слугує методологічним взірцем для проектування аналогічних маршрутів у паркових комплексах зі складною соціо-екологічною структурою.

Виклад основного матеріалу.

Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Межигір'я» розташований у Вишгородському районі Київської області на правому березі Київського водосховища. Статус парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення території надано Законом України від 14 липня 2023 року № 3264-IX «Про оголошення природної території Межигір'я парком-пам'яткою садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Межигір'я». Територія парку вирізняється поєднанням цінних природних комплексів, історико-культурної спадщини та сучасної рекреаційної інфраструктури, що визначає її високу природоохоронну, наукову та еколого-освітню цінність.

Маршрут еколого-просвітницької стежки «Корабель на Дніпрі: шляхами екологічних трансформацій» проходить територією, яка характеризується значною ландшафтною та екосистемною різноманітністю. Уздовж маршруту представлені природні й антропогенно трансформовані екосистеми, що відображають особливості функціонування прибережної частини Київського водосховища та паркових ландшафтів ППСПМЗДЗ «Межигір'я» [6].

Домінуючими є лісові екосистеми, сформовані переважно широколистяними насадженнями з участю дуба звичайного (*Quercus robur* L.), клена гостролистого (*Acer platanoides* L.), липи серцелистої (*Tilia cordata* Mill.) та інших деревних видів. Ці насадження виконують важливі кліматорегулюючі, ґрунтозахисні та середовищетвірні функції, забезпечують підтримання біорізноманіття та створюють сприятливий мікроклімат.

У прибережній частині маршруту поширені прибережно-водні та водно-болотні екосистеми, представлені акваторією Київського водосховища, затокою, очеретяними угрупованнями та прибережною рослинністю. Вони є оселищем численних видів риб, водоплавних птахів, земноводних і безхребетних, виконують водоохоронну функцію та відіграють важливу роль у підтриманні екологічної рівноваги.

Окремими ділянками представлені паркові екосистеми, сформовані внаслідок багаторічного ландшафтного благоустрою території. Вони поєднують декоративні деревно-чагарникові насадження, газони, відкриті простори та елементи рекреаційної інфраструктури, забезпечуючи комфортні умови для відвідування парку.

Поряд із природними комплексами вздовж маршруту трапляються антропогенно трансформовані екосистеми, до яких належать гідротехнічні споруди, пішохідні доріжки, дебаркадер СКРЦ «Галеон», оглядові майданчики та інші елементи рекреаційної інфраструктури. Їх поєднання з природними компонентами дозволяє наочно продемонструвати відвідувачам особливості взаємодії природних і антропогенних чинників у процесі формування сучасних ландшафтів Межигір'я.

За результатами маршрутних обстежень території, аналізу природних комплексів та рекреаційної інфраструктури ППСПМЗДЗ «Межигір'я» розроблено еколого-просвітницьку стежку «Корабель на Дніпрі: шляхами екологічних трансформацій» (рис. 1). Під час її проєктування враховано природоохоронну цінність окремих ділянок, еколого-освітній потенціал об'єктів, особливості рельєфу, існуючу мережу пішохідних доріжок, а також доступність маршруту для різних категорій відвідувачів.



Рис. 1. Еколого-просвітницька стежка «Корабель на Дніпрі:шляхами екологічних трансформацій»

Протяжність екологічної стежки становить близько 0,5 км, а середня тривалість проходження – 45 хвилин. За класифікаційними ознаками маршрут належить до пішохідних, лінійних та пізнавально-прогулянкових екологічних стежок. Відповідно до особливостей рельєфу, характеру покриття та фізичних навантажень його можна віднести до легкої категорії складності, оскільки він прокладений існуючими парковими доріжками зі зручним покриттям і не потребує спеціальної фізичної підготовки.

Профіль маршруту характеризується слабохвилястим рельєфом із незначними перепадами висот (до 10–12 м), що забезпечує комфортне пересування відвідувачів та відповідає вимогам до сучасних еколого-просвітницьких стежок. Найбільш рівнинні ділянки розташовані між першою та другою тематичними зупинками, тоді як у центральній частині спостерігається незначне підвищення рельєфу, яке створює сприятливі умови для облаштування оглядових точок та проведення польових спостережень. Завершальна ділянка маршруту поступово знижується у напрямку затоки та прибережної смуги Київського водосховища, забезпечуючи безпечний доступ до основних природних об'єктів.

Помірний рельєф, оптимальна довжина та відсутність складних для проходження ділянок сприяють використанню стежки для екологічних екскурсій, навчальних практик здобувачів вищої освіти, польових досліджень, моніторингових спостережень і проведення еколого-просвітницьких заходів. Використання існуючої мережі пішохідних доріжок мінімізує ризик порушення ґрунтового покриву та деградації природних екосистем, що повністю відповідає принципам сталого природокористування.

Уздовж маршруту виділено шість тематичних зупинок, кожна з яких висвітлює окремі аспекти функціонування природних і антропогенно трансформованих екосистем, історію формування території, особливості біорізноманіття та сучасні екологічні проблеми прибережної зони Київського водосховища. Послідовність їх розташування забезпечує логічне сприйняття інформації та дозволяє комплексно ознайомити відвідувачів із природною та історико-культурною спадщиною ППСПМЗДЗ «Межигір'я».

Перша тематична зупинка розташована на початку маршруту та виконує вступну еколого-інформаційну функцію. Вона знайомить відвідувачів з історією створення Парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Межигір'я», його природоохоронним статусом, сучасними напрямами діяльності та значенням у системі природно-заповідного фонду України. Під час екскурсії висвітлюються особливості географічного розташування території, формування її сучасної ландшафтної структури, природні та історико-культурні передумови створення парку. Зупинка формує у відвідувачів цілісне уявлення про природоохоронну цінність території та визначає основну концепцію екологічної стежки.

Друга тематична зупинка присвячена греблі, яка відокремлює затоку від основної акваторії Київського водосховища. Ця ділянка є показовим прикладом впливу гідротехнічного будівництва на природні екосистеми долини Дніпра. Під час огляду розглядаються процеси зміни гідрологічного режиму після створення Київського водосховища, трансформація заплавних ландшафтів, особливості формування сучасних прибережно-водних екосистем та їх роль у підтриманні екологічної рівноваги. Значна увага приділяється сучасним екологічним проблемам водосховища, питанням охорони водних ресурсів та збереження прибережних біотопів.

Третя тематична зупинка розташована біля голубника і присвячена орнітофауні території парку. Тут відвідувачі мають можливість спостерігати за різними групами птахів, ознайомитися з їх видовим різноманіттям, екологічними особливостями та роллю у функціонуванні природних екосистем. Особлива увага приділяється водоплавним, навколоводним та синантропним видам, які є невід'ємною складовою біорізноманіття прибережної зони Київського водосховища. Під час екскурсії розглядаються питання сезонних міграцій птахів, їх значення як біоіндикаторів стану довкілля та необхідність охорони місць гніздування й відпочинку орнітофауни.

Четверта тематична зупинка знаходиться в межах затоки Київського водосховища біля дебаркадера СКРЦ «Галеон». Ця ділянка демонструє приклад поєднання природних комплексів із сучасною рекреаційною інфраструктурою та дозволяє оцінити особливості взаємодії природних і антропогенних компонентів ландшафту. Зупинка дає можливість простежити процеси формування водних екосистем затоки, оцінити їх екологічний стан та значення для підтримання біорізноманіття. Глибина затоки, яка сягає близько 15 м, створює специфічні умови для існування різноманітних гідробіонтів і риб, а також впливає на формування мікроклімату прибережної території.

П'ята тематична зупинка присвячена флорі та фауні Київського водосховища. Вона знайомить відвідувачів із видовим різноманіттям прибережної та водної рослинності, особливостями функціонування прибережно-водних екосистем, іхтіофауною, земноводними, безхребетними та іншими представниками тваринного світу. Окремо розглядаються рідкісні та охоронювані види, характерні для даної території, а також екосистемні послуги, які забезпечують прибережні біотопи, зокрема очищення води, підтримання гідрологічного режиму, збереження біорізноманіття та стабілізацію берегових процесів.

Шоста тематична зупинка завершує маршрут і є оглядовим майданчиком, з якого відкривається панорама Київського водосховища та прилеглих природних комплексів. Саме на цій ділянці узагаль-

Таблиця 1

Характеристика зупинок еколого-просвітницької стежки «Корабель на Дніпрі: шляхами екологічних трансформацій»

№ зупинки	Назва зупинки	Основні об'єкти спостереження	Екологічне значення	Освітнє значення
1	Стежка до корабля на водах Дніпра	Прибережні ландшафти, огляд території парку	Ознайомлення з природними умовами та особливостями розташування території	Формування уявлення про природоохо-ронну цінність ППСПМЗДЗ «Межигір'я»
2	Гребля	Гідротехнічна споруда, каскад водойм, прибережні екосистеми	Демонстрація антропогенної трансформації природних заплав Дніпра та змін гідрологічного режиму	Вивчення впливу людини на водні екосистеми та ландшафти
3	Корабель на Дніпрі (СКРЦ «Галеон»)	Дебаркадер «Галеон», берегова зона Київського водосховища	Приклад інтеграції антропогенних об'єктів у природне середовище	Аналіз взаємодії природних та антропогенних компонентів ландшафту
4	Київське водосховище: історія та сучасність	Акваторія Київського водосховища, оглядовий майданчик	Висвітлення екологічних наслідків створення Київського водосховища та його ролі у функціонуванні екосистем	Ознайомлення з історією гідротехніч-ного будівництва та його впливом на довкілля
5	Флора та фауна Київського моря	Водно-болотні угіддя, прибережна рослинність, місця перебування птахів та риб	Збереження біорізноманітт охорона рідкісних видів флори і фауни	Вивчення видового різноманіття та екологічних особливостей природних комплексів
6	Спостереження за птахами у Межигір'ї	Голубник, водоплавні та навколоводні птахи, орнітофауна водосховища	Моніторинг стану популяцій птахів та охорона місць їх перебування	Формування знань про роль птахів у функціонуванні екосистем та їх охоронний статус

нюються результати екскурсії, аналізуються основні процеси антропогенної трансформації природного середовища та їх вплив на функціонування сучасних екосистем. Особлива увага приділяється питанням зміни клімату, збереження біорізноманіття, раціонального використання природних ресурсів та ролі природно-заповідних територій у забезпеченні екологічної безпеки регіону. Завершальна зупинка формує цілісне уявлення про взаємозв'язок природних і антропогенних процесів та підкреслює значення екологічної освіти як важливого інструменту охорони довкілля і сталого розвитку.

Під час розроблення маршруту особливу увагу приділено мінімізації антропогенного впливу на природні комплекси. Стежка прокладена виключно існуючими доріжками, що дає змогу уникнути порушення рослинного покриву та місць існування представників фауни. Водночас маршрут охоплює найбільш цінні природні, історичні та рекреаційні об'єкти, забезпечуючи комплексне ознайомлення відвідувачів із природною спадщиною парку.

Запропонована еколого-просвітницька стежка може використовуватися для проведення навчальних практик, екскурсій для учнівської молоді, тематичних еколого-просвітницьких заходів, наукових досліджень та моніторингу стану природних екосистем. Її функціонування сприятиме формуванню екологічної свідомості населення, популяризації природоохоронних знань, розвитку екологічного туризму та впровадженню принципів сталого природокористування на території ППСПМЗДЗ «Межигір'я».

З метою комплексної оцінки запропонованого маршруту проведено аналіз кожної тематичної зупинки за трьома основними критеріями: екологічною цінністю, рекреаційною привабливістю та еколого-освітнім потенціалом. Такий підхід дав змогу визначити найбільш інформативні та перспективні ділянки маршруту для організації екологічної освіти, природоохоронної діяльності та регульованої рекреації. Результати оцінювання наведено в табл. 2.

Як видно з таблиці 2, усі тематичні зупинки характеризуються високим рівнем екологічної та освітньої цінності. Найвищу інтегральну оцінку отримала зупинка «Київське водосховище: історія та сучасність» (15 балів), що зумовлено поєднанням високої природоохоронної, пізнавальної та рекреаційної значущості.

Дещо нижчі, але також високі показники мають зупинки «Флора та фауна Київського моря», «Спостереження за птахами» та «Гребля» (14 балів), які є найбільш перспективними для проведення тематичних екскурсій, польових досліджень та еко-

 ISSN: 2306-9716 (Print), ISSN: 2664-6110 (Online)

Таблиця 2

Оцінка екологічної та рекреаційної цінності зупинок еколого-просвітницької стежки «Корабель на Дніпрі: шляхами екологічних трансформацій»

№ зупин-ки	Назва зупинки	Екологічна цінність (1–5 балів)	Рекреаційна привабливість (1–5 балів)	Освітня цінність (1–5 балів)	Загальна оцінка
1	Стежка до корабля на водах Дніпра	4	4	4	12
2	Гребля	5	4	5	14
3	Корабель на Дніпрі (СКРЦ «Галеон»)	3	5	4	12
4	Київське водосховище: історія та сучасність	5	5	5	15
5	Флора та фауна Київського моря	5	4	5	14
6	Спостереження за птахами у Межигір'ї	5	4	5	14

логічного моніторингу. Отримані результати підтверджують доцільність створення еколого-просвітницької стежки та свідчать про її високий потенціал як інструменту екологічної освіти, популяризації природоохоронних знань і раціональної організації рекреаційної діяльності на території ППСПМЗДЗ «Межигір'я».

Для комплексної оцінки перспектив функціонування запропонованої еколого-просвітницької стежки, визначення її конкурентних переваг, обмежень, потенційних можливостей розвитку та чинників ризику проведено SWOT-аналіз (рис. 2). Використання цього методу дало змогу оцінити не лише сучасний стан маршруту, а й визначити основні напрями його подальшого вдосконалення як складової еколого-освітньої інфраструктури парку.

Проведений SWOT-аналіз засвідчив значний потенціал еколого-просвітницької стежки «Корабель на Дніпрі: шляхами екологічних трансформацій» для розвитку екологічної освіти, природоохоронної діяльності та екологічного туризму на території ППСПМЗДЗ «Межигір'я». До основних переваг маршруту належать його розташування в межах цінних природних комплексів Київського водосховища, поєднання природних і антропогенно трансформованих ландшафтів, наявність об'єктів історико-культурної спадщини та високий еколого-освітній потенціал.

Водночас функціонування стежки стримується низкою чинників, серед яких недостатній рівень інформаційного забезпечення, потреба в удосконаленні навігації маршруту, обмеженість фінансування та відсутність систематичного моніторингу рекреаційного навантаження. Виявлені недоліки можуть бути усунуті шляхом впровадження сучасних засобів інтерпретації природної спадщини, облаштування інформаційних стендів, створення цифрового супроводу маршруту та залучення грантових коштів.

Аналіз можливостей показав перспективність використання екологічної стежки як платформи для проведення польових занять, екскурсій, наукових досліджень і природоохоронного моніторингу. Важливим напрямом розвитку є інтеграція маршруту до регіональних туристичних продуктів та впровадження сучасних цифрових технологій, зокрема QR-кодів, мобільних додатків і геоінформаційних сервісів.

Серед потенційних загроз найбільш суттєвими є зростання рекреаційного навантаження, негативний вплив кліматичних змін, забруднення прибережних територій та можливе порушення природних комплексів унаслідок неконтрольованого відвідування. У зв'язку з цим подальший розвиток екологічної стежки має ґрунтуватися на принципах сталого природокористування, поєднанні еколого-освітньої діяльності з природоохоронними заходами та постійному моніторингу стану екосистем уздовж маршруту.

Висновки. У результаті проведених досліджень обґрунтовано доцільність створення еколого-просвітницької стежки «Корабель на Дніпрі: шляхами екологічних трансформацій» на території Паркупам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Межигір'я». Встановлено, що поєднання природних, антропогенно трансформованих та історико-культурних об'єктів формує значний потенціал території для розвитку екологічної освіти, наукових досліджень, регульованої рекреації та екологічного туризму.

За результатами маршрутних обстежень розроблено маршрут екологічної стежки, який включає шість тематичних зупинок, що відображають основні етапи антропогенної трансформації природних екосистем Київського водосховища, особливості функціонування прибережних природних комплексів, сучасний стан біорізноманіття та історію формування території парку. Запропонований маршрут прокладено існуючою мережею пішохідних доріжок, що мінімізує негативний вплив на природні

Слабкі сторони (Weaknesses):

- відсутність єдиної системи навігації маршруту;
- недостатній рівень цифрового супроводу екологічної стежки;
- обмежене фінансування природоохоронних та еколого-освітніх заходів;
- відсутність систематичного моніторингу рекреаційного навантаження на окремих ділянках маршруту.

Сильні сторони (Strengths):

- розташування маршруту на території ППСПМЗДЗ «Межигір'я», що має високий природоохоронний статус;
- поєднання природних, антропогенно трансформованих та історико-культурних об'єктів на одному маршруті;
- високий потенціал для проведення екологічної освіти та просвітницької діяльності;
- наявність різноманітних екосистем (лісових, лучних, прибережно-водних та водно-болотних);
- доступність маршруту для різних категорій відвідувачів;
- можливість використання стежки для проведення польових практик і наукових досліджень.

Можливості (Opportunities):

- розвиток екологічного туризму та рекреації на території парку;
- залучення грантових коштів для розвитку еколого-просвітницької інфраструктури;
- створення цифрової екологічної стежки із застосуванням QR-кодів та мобільних додатків;
- проведення наукових досліджень і моніторингових спостережень на базі маршруту;
- інтеграція стежки до регіональних туристичних та освітніх програм;
- розширення співпраці із закладами освіти та природоохоронними установами.

Загрози (Threats):

- зростання рекреаційного навантаження та ризик деградації природних комплексів;
- забруднення прибережної зони Київського водосховища побутовими відходами;
- негативний вплив кліматичних змін на водні та прибережні екосистеми;
- можливе пошкодження елементів інфраструктури відвідувачами;
- недостатнє фінансування природоохоронних заходів та підтримки маршруту;
- посилення антропогенного впливу на прилеглі природні території.

Рис. 2. SWOT-аналіз еколого-просвітницької стежки «Корабель на Дніпрі: шляхами екологічних трансформацій»

комплекси та відповідає принципам сталого природокористування.

Комплексна оцінка тематичних зупинок засвідчила їх високий природоохоронний, рекреаційний та еколого-освітній потенціал. Найвищі показники отримали зупинки, присвячені Київському водосховищу, природним екосистемам та орнітофауні, що свідчить про їх перспективність для проведення навчальних практик, екологічних екскурсій, польових досліджень і моніторингових спостережень.

Проведений SWOT-аналіз підтвердив доцільність упровадження еколого-просвітницької стежки як ефективного інструменту природоохоронної діяльності та екологічної освіти. Визначено основні переваги маршруту, перспективи його розвитку, а також чинники, що потребують подальшого врахування під час організації рекреаційного використання території та удосконалення еколого-просвітницької інфраструктури.

Практичне значення виконаного дослідження полягає у можливості використання запропонованої екологічної стежки під час проведення еколого-просвітницьких заходів, навчальних практик здобувачів вищої освіти, екологічного моніторингу та популяризації природної спадщини ППСПМЗДЗ «Межигір'я».

Література

1. Дзиба А. А., Покотилова К. Г. Модельна екологічна стежка парку-памятки садово-паркового мистецтва «Байрак». *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. № 7. Том 26. С. 71–77. https://nv.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/view/514
2. Галкін С. І., Калашнікова Л. В., Дойко Н. М., Рубіс В. Л., Бойко Н. С. Екологічна стежка державного дендропарку «Олександрія» НАН України як форма соціальної структури на природно-заповідних територіях. *Екосистеми, Оптимізація і Охорона*. 2014. № 10. С. 221–226.
3. Антоненко І., Мельник І. Розроблення проєкту екотуристичних шляхів на об'єктах природно-заповідного фонду регіону. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. С. 8-18. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-63
4. Гавриленко О. П., Циганок Є. Ю., & Доленко В. О. Ландшафтно-екологічні маршрути в межах міських природо-охоронних територій: просвітницька та еколого-освітня роль. *Landscape Science*. 2025. № 8(2). С. 82–93. https://doi.org/10.31652/2786-5665-2025-8-82-93
5. Коллегаєв М. Європейська мережа піших маршрутів як система організації масової фізичної рекреації та спорту. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2026. № 2. С. 100-107. https://doi.org/10.25128/2519-4577.26.2.10
6. Офіційний сайт ПП СПМ ЗДЗ «Межигіря». Вейб-сайт. https://mezhyhiria.mepr.gov.ua/zahalna-informatsiia (Дата звернення 10.07.2026 р.)

Дата першого надходження статті до видання: 21.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.11.2026